

भारतीय शिक्षा बोर्ड
मॉड्यूल प्रश्न पत्र - Ist Term
संस्कृत - कक्षा 7
सत्र: 2025-26

निर्धारित समय : 1 घंटा

अधिकतम अंक : 20

निर्देश:

- प्रश्नों को ध्यानपूर्वक पढ़ें।
- प्रश्न पत्र को पढ़ने के लिए अतिरिक्त 10 मिनट का समय दिया जाएगा। इस दौरान छात्र केवल प्रश्न पत्र पढ़ेंगे।
- इस प्रश्न पत्र में कुल चार खंड हैं। प्रत्येक खंड में 1 प्रश्न है।
- खंड क में 1 प्रश्न है, जिसकी प्रश्न संख्या 1 है, प्रश्न संख्या 1 में 5 उप प्रश्न हैं, प्रत्येक उप प्रश्न के लिए 1 अंक निर्धारित किया गया है।
- खंड ख में 1 प्रश्न है, जिसकी प्रश्न संख्या 2 है, प्रश्न संख्या 2 के लिए 5 अंक निर्धारित किए गए हैं।
- खंड ग में 1 प्रश्न है, जिसकी प्रश्न संख्या 3 है, प्रश्न संख्या 3 के लिए 5 अंक निर्धारित किए गए हैं।
- खंड घ में 1 प्रश्न है, जिसकी प्रश्न संख्या 4 है, प्रश्न संख्या 4 के लिए 5 अंक निर्धारित किए गए हैं।

खण्ड - क (अपठित - अवबोधनम्)

प्रश्न 1. अपठितगद्यांशं पठित्वा उत्तराणि संस्कृतेन लिखत -

ग्रामे एकः शिक्षकः आसीत्। सः नित्यं प्रातःकाले विद्यालयं गच्छति स्म। सः बालान् पाठयति, संस्कारान् अपि ददाति। सर्वे बालकाः तं अत्यन्तं समादरं कुर्वन्ति स्म। शिक्षकः अपि बालकेषु स्नेहं करोति स्म। कदाचित् सः वृक्षस्य छायायाम् उपवेश्य बालकान् कथाः कथयति स्म। एषः शिक्षकः समाजस्य दीपः इव आसीत्।

- (i) शिक्षकः कुत्र पाठयति स्म ?
- (ii) शिक्षकः बालकेषु किं करोति स्म ?
- (iii) बालकाः शिक्षकं कथं पश्यन्ति स्म ?
- (iv) शिक्षकः कदा कथाः कथयति स्म ?
- (v) एषः शिक्षकः कस्य दीपः इव आसीत्।

खण्ड - ख (रचनात्मक - लेखनम्)

प्रश्न 2. पाठानुसारं यथायोगं पदानि स्थापयित्वा वाक्यं रचयत -

- (क) सखा / गुहः/ रामस्य/ राजा/ आत्मसमः/आसीत्
(ख) मही/तव/ अखिला/ इयम्

(ग) अर्थी/ खादनेन/ अश्वानाम्/ अहम्

(घ) शीघ्रम् / उपानयत्/ अर्घ्यम्

(ङ) समागच्छत्/ सौमित्रिणा/ रामः/ सः

खण्ड - ग (अनुप्रयुक्तं व्याकरणम्)

प्रश्न 3. क्रियापदेषु के उपसर्गाः के च धातवः इति पृथक् कृत्वा अधः लिखत -

(क) अवजानीयात्

(ख) आगमयेत्

(ग) अभिनिविशेत्

(घ) आरोहेत्

(ङ) अनुभ्रामयेत्

खण्ड - घ (पठित - अवबोधनम्)

प्रश्न 4. निम्नलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

शिष्यः गुरुवर! योगस्य अति महत्त्वम् अस्ति, कोऽयं योगः?

गुरुः वत्स! समाधिः योगः इति कथ्यते ।

शिष्यः कः खलु समाधिः ?

गुरुः चित्तस्य एकाग्रता समाधिः भवति । अयं समाधिः एव योगः अस्ति ।

शिष्यः गुरुवर ! प्रातः सायम् उद्याने जनाः आसनं प्राणायामं च कुर्वन्ति, किं स योगः नास्ति ?

गुरुः वत्स! योगशब्दस्य मुख्यार्थः तु समाधिः एवास्ति । तं समाधिं प्रति गन्तुं यानि सहायकानि साधनानि सन्ति, तानि अपि योगस्य अङ्गानि सन्ति । तत्र आसन-प्राणायामौ अपि योगस्य अङ्गभूतौ स्तः ।

शिष्यः कानि पुनस्तानि योगाङ्गानि ?

गुरुः तानि समाधि-सहितानि अष्टौ अङ्गानि सन्ति । तथा च योगसूत्रम्-'यम-नियमासन-प्राणायाम-प्रत्याहार-धारणा-ध्यान-समाधयोऽष्टावङ्गा

(i) एकपदेन उत्तरयत -

(क) योगशब्दस्य मुख्यार्थः कः ?

(ख) योगस्य क्रति अङ्गानि ?

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरयत -

(क) समाधिः कः ?

(ख) आसन-प्राणायामौ कस्य अङ्गभूतौ स्तः?

(iii) भाषिकाधारिताः प्रश्नाः -

(क) "समाधयः" इति शब्दस्य एकवचन-रूपं लिखत।

(ख) 'अष्टाङ्गानि' पदस्य लिङ्गं वचनं च लिखत।